

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

КУРОРТОЛОГІЯ

ПРАКТИКУМ

**ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ
ДЕННОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
ЗА ОПП «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА»**

Харків – 2022

УДК 338.48-6:615.8]:378.147.091.33-027.22(072)

К 93

Рецензенти:

О. О. Василенко – медичний директор ДП «Клінічний санаторій “Курорт Березівські мінеральні води”»;

Л. Д. Божко – завідувач кафедри туристичного бізнесу Харківської державної академії культури, доктор культурології, доцент.

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 7 від 16 лютого 2022 року)*

Курортологія : практикум (для здобувачів денної та заочної форми навчання за
К 93 ОПП «Готельно-ресторанна справа») / уклад. Н. І. Данько, Т. О. Парфіненко. –
Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. – 48 с.

Видання містить завдання для практичних робіт, спрямовані на професійне оперування категоріально-понятійним апаратом з основ санаторно-курортної справи, аналіз тенденцій розвитку курортів різних країн, розуміння практичного значення використання природних лікувальних чинників у профілактиці та лікуванні різних захворювань.

УДК 338.48-6:615.8]:378.147.091.33-027.22(072)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2022

© Данько Н. І., Парфіненко Т. О., уклад., 2022

© Дончик І. М., макет обкладинки, 2022

ЗМІСТ

Вступ	4
Практична робота № 1	5
Практична робота № 2	6
Практична робота № 3	8
Практична робота № 4	9
Практична робота № 5	10
Практична робота № 6	16
Практична робота № 7	19
Практична робота № 8	24
Практична робота № 9	26
Практична робота № 10	27
Практична робота № 11	28
Практична робота № 12	31
Практична робота № 13	33
Додатки	34
Рекомендована література	45

ВСТУП

Курортологія належить до найдавнішої галузі медицини, що вивчає цілющі властивості природних лікувальних чинників, механізми та характер їхньої дії на організм людини. Практичне значення курортології полягає у використанні природних ресурсів з лікувальною, оздоровчою і профілактичною метою як на курортах, так і у позакурортних закладах, а також у розробленні наукових основ організації курортної справи і санаторно-курортного лікування.

Практикум з дисципліни «Курортологія» містить практичні завдання, спрямовані на засвоєння здобувачами вищої освіти основної термінології сучасної курортної медицини; формування уявлень про вплив лікувальних природно-ресурсних факторів на розвиток курортної справи; набуття навичок використання у санаторно-курортній справі фізичних факторів, лікувальної фізкультури, масажу, фітотерапії, апітерапії та оволодіння принципами організації санаторно-курортного лікування й управління санаторно-курортними закладами.

Узагальнений та систематизований матеріал подано з урахуванням сучасного світового та національного досвіду у галузі санаторно-курортної справи.

Практикум із дисципліни «Курортологія» розроблено згідно з вимогами освітньо-кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів напряму «Готельно-ресторанна справа».

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1

Інфраструктура лікувально-оздоровчого туризму регіонів та областей України

Мета заняття:

– проаналізувати інфраструктуру лікувально-оздоровчих установ регіонів та областей України.

Обладнання: інтернет-джерела та літературні джерела.

Хід роботи:

Курортна інфраструктура – _____

Інфраструктура індустрії здоров'я – _____

Завдання 1. Дослідити підприємства (на вибір студента, додаток В), які належать до санаторно-лікувальних закладів й визначити:

- а) мету та вид діяльності;
- б) лікувально-профілактичні послуги;
- в) культурно-побутові й розважальні установи (наявність салонів краси, місць харчування, історичних, архітектурних, фортифікаційних та релігійних об'єктів тощо);
- г) спортивні майданчики;
- г) кваліфікований медичний та обслуговуючий персонал;
- д) транспортну доступність.

Завдання 2. Зробити градацію санаторно-курортних закладів (додаток В) від найбільшого до найменшого, оцінити їхні презентації у роздаткових, інтернет-матеріалах (на веб-ресурсах, вивісках, рекламі у ЗМІ та ін.) та обґрунтувати, чи достатньо інформації вони подають своїм майбутнім споживачам.

Висновки _____

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про курорти». № 3370 – IV від 19.01.2006 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>.
2. Курорти та санаторії України : наук.-практ. довідн. / за ред. К. Д. Бабова, В. В. Єжова та О. М. Торохтіна. К. : Фолігрант, 2009. 432 с.
3. Курорти України. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Курорти_України.
4. Новикова В. І. Санаторно-курортна сфера: інфраструктурна складова, стан розвитку в Україні // Географія та туризм. 2011. Вип. 16. С. 93-101.
5. Санаторії та курорти України. URL : <http://www.sankurort.ua/>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 2

Класифікація та типи курортів

Мета заняття:

- засвоїти класифікацію організації санаторно-курортного комплексу;
- ознайомити студентів з типологією курортів та природно-лікувальними ресурсами.

Обладнання: інтернет-джерела та літературні джерела.

Хід роботи:

Санаторно-курортний заклад – _____

Курорт – це _____

Завдання 1. Заповнити таблицю.

Таблиця 1. Класифікація організації санаторно-курортного комплексу

№ з/п	Критерії	Підвид
1	За медичним профілем	
2	За спеціалізацією	
3	За основним профілем лікування	
4	За типом	
5	За функцією	
6	За періодом функціонування	
7	За цільовим сегмент (категорія відпочиваючих)	
8	За місцем розташування	
9	За терміном перебування	
10	За формою власності	
11	За метою та характером комерційної діяльності	
12	За способом утворення та формування статутного капіталу	
13	За організаційно-правовою формою	
14	За правовим та економічним статусом	
15	За організаційно-правовою формою об'єднання	
16	За відомчим підпорядкуванням (у складі відомства)	

Завдання 2. Заповніть таблицю.

Таблиця 2. Типологія курортів

№ з/п	Тип	Пояснення
1	Бальнеологічні	
2	Горнолижні	
3	Грязьові	
4	Кліматичні	
5	Морські	
6	Змішані	

Завдання 3. Заповніть таблицю

Таблиця 3. Природно-лікувальні ресурс та наукові напрямки з їх використанням в умовах курорту

№ з/п	Природно-лікувальний ресурс	Науковий напрямок
1	Лікувальні грязі	
2	Вода	
3	Клімат	
4	Місцевість	
5	Нафталан	
6	Вода мінеральна	
7	Вода морська	
8	Інсоляція	
9	Вода прісна	
10	Повітря	
11	Мікроклімат	

Висновки _____

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про курорти». № 3370 – IV від 19.01.2006 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>.
2. Курорти та санаторії України : наук.-практ. довідн. / за ред. К. Д. Бабова, В. В. Єжова та О. М. Торохтіна. К. : Фолігрант, 2009. 432 с.
3. Курорти України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Курорти_України.
4. Новикова В. І. Санаторно-курортна сфера: інфраструктурна складова, стан розвитку в Україні // Географія та туризм. 2011. Вип. 16. С. 93–101.
5. Санаторії та курорти України. URL: <http://www.sankurort.ua/>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 3

Державне регулювання санаторно-курортної діяльності в Україні

Мета заняття:

– ознайомити студентів з основними положеннями Закону України «Про курорти».

– засвоїти схему управління санаторно-курортною діяльністю в Україні.

Обладнання: інтернет-джерела та літературні джерела.

Хід роботи:

Завдання 1. Опрацювати наведені запитання.

1. Схарактеризуйте структуру Закону України «Про курорти».
 2. Назвіть основні завдання законодавства про курорти та принципи державної політики у сфері курортної справи.
 3. Назвіть основні етапи створення курортів.
 4. На підставі яких документів здійснюється забудова курортів.
 5. Які органи здійснюють контроль за додержанням правил та норм використання природних лікувальних ресурсів?
 6. Як здійснюється контроль за розробкою родовищ підземних лікувальних мінеральних вод, лікувальних грязей та інших природних лікувальних ресурсів.
 7. Як здійснюється організація лікування та обслуговування на курортах?
 8. Ким затверджується перелік і напрям спеціалізації санаторно-курортних закладів?
 9. Назвіть економічні заходи забезпечення організації та функціонування курортів.
 10. Чи можлива приватизація санаторно-курортних закладів?
 11. Що є округами санітарної зони?
 12. Який порядок встановлення меж, режимів округів та зон санітарної охорони курортів?
 13. Схарактеризуйте зони округу санітарної охорони.
 14. Державний кадастр природних лікувальних ресурсів України, якими органами створюється і ведеться?
 15. Державний кадастр природних територій курортів України, якими органами створюється і ведеться?
 16. Які органи здійснюють управління у сфері діяльності курортів?
 17. Яка відповідальність за порушення законодавства про курорти?
- Завдання 2.** Складіть схему управління санаторно-курортною діяльністю в Україні.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про курорти». № 3370 – IV від 19.01.2006 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 4

Принципи підбору курорту бальнеологічного профіля для різних сегментів споживачів

Мета заняття:

- навчити студентів розробляти спеціальну туристичну пропозицію для певного сегменту населення;
- навчити студентів визначати бальнеологічні послуги для різних сегментів споживачів.

Обладнання: інтернет-джерела та літературні джерела.

Хід роботи:

Бальнеологічні курорти – це _____

Завдання 1. Розробити спеціальну санаторно-курортну пропозицію для певної категорії населення. Із поданої таблиці обрати сегмент споживачів (туристів) та надати коротку характеристику (психологічну та фізіологічну) цій групі населення. Визначити курорт та послуги, які б могли найбільш підійти для цієї категорії споживачів (для тих споживачів, які б найімовірніше могли придбати таку послугу).

Таблиця 1. Вікова класифікація Всесвітньої організації охорони здоров'я

Вік	Визначення
0–13	діти
14–18	підлітки
19–24	молодь
25–44	молодий вік
44–60	середній вік
60–75	похилий вік
75–90	старечий вік
Після 90	довгожителі

Завдання 2. Описати санаторно-курортні установи, які надають послуги водолікування для цієї категорії (можна використовувати данні з завдання 1) споживачів, та визначити:

- а) курорт, місцевість, яка б могла підійти даному сегменту споживачів;
- б) заклад розміщення (готель, пансіонат, котедж, приватні апартаменти, бунгало тощо);
- в) перелік послуг, які надаються, лікувальний профіль (захворювання, відновлення, загальне оздоровлення) установи;
- г) контакти (адреса, сайт, телефон тощо);

д) описати прилеглу до курорту територію та її привабливість з огляду на потреби споживача та санаторно-курортної галузі (географічне розташування, кліматичні умови, транспортна доступність, наявність історичних, архітектурних, фортифікаційних, релігійних об'єктів).

Завдання 3. Назвати водні процедури _____

Висновки _____

Список рекомендованої літератури

1. Бальнеологічні курорти та мінеральні води країн Карпатського регіону // Довідник 2000. Ужгород, 2000. 84 с.
2. Кравець О. М., Рябев А. А. Курортологія : підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 167 с.
3. Кращі курорти України. URL : <https://zahidkurort.com.ua/uk/>.
4. Шестопапов В. М., Негода Г. М., Набока М. В., Овчиннікова Н. Б. Проблеми класифікації мінеральних вод України і перспективи виявлення їх різноманітності. Проблеми мінеральних вод (Збірник наукових праць), 2005. 458 с.
5. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.

21

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 5

Метеочутливість людини та методика її визначення

Мета заняття:

- ознайомити студентів із терміном «метеочутливість» та її проявами;
- навчити визначати метеочутливість людини за різними методиками.

Обладнання: інтернет-джерела, літературні джерела, тонометр.

Хід роботи:

Метеочутливість, або метеопатія _____

Завдання I. Дати оцінку власної метеозалежності.

Роботу проведіть у такій послідовності.

Заповніть анкету. На кожне запитання дайте відповідь «так» або «ні». Підрахуйте кількість балів, що відповідають «так». Зробіть висновок про метеозалежність на основі порівняльної таблиці.

Підрахунок суми балів дає можливість отримати суб'єктивну оцінку власної метеозалежності, дійти висновку про необхідність застосування заходів щодо зниження метеотропності.

Анкета

Бали

1. Чи відчуваєте ви розбіжності в різні періоди року (так/ні) у:

- а) самопочутті;20
- б) настрої;5
- в) працездатності;10
- г) стані здоров'я.20

2. Чи помічаєте ви зв'язок зі змінами (так/ні) погоди:

- а) самопочуття;.....20
- б) працездатності;10
- в) настрою.....5

3. У чому суб'єктивно виявляється вплив (так/ні) «поганої» погоди:

- а) слабкість;10
- б) сонливість;5
- в) поганий настрій;5
- г) головний біль;15
- д) запаморочення;25
- е) інші нездужання (які).20

4. Яка погода чинить на вас найбільший вплив (так/ні):

- а) дощ;10
- б) вітер;10
- г) спека;.....10
- д) холодна;.....10
- е) суха;10
- ж) з високою вологістю.10

5. Чи відчуваєте Ви майбутні зміни в погоді?

- а) так;.....20
- б) ні.....0

Порівняльна таблиця метеозалежності:

Загальна сума балів	Рівень метеозалежності
0–25	Стійкий
26–50	Низький
51–100	Порогів
101–150	Високий
понад 151	надзвичайно високий

Висновок _____

Завдання 2. Тест на метеочутливість.

Вам потрібно відповідати на питання «так» чи «ні». За кожну позитивну відповідь поставте собі 10 балів, за кожну негативну – 5 балів.

1. Ви щодня читаєте прогноз погоди і тримайте графік несприятливих днів на видному місці?

2. Чи можете довго обговорювати погоду з колегами, друзями і родичами?

3. Чи траплялося вам після зміни клімату відчувати себе недобре?

4. Ви відчуваєте зміну погоди і ваші прогнози зазвичай вірні?

5. Ви відчуваєте магнітну бурю за кілька днів: з'являються швидка стомлюваність, дратівливість, безсоння?

6. У несприятливі дні ви помітно гірше виглядаєте: з'являються мішки і кола під очима?

7. У несприятливі дні у вас погіршується апетит, відчувається дискомфорт в шлунку?

8. Про зміни погоди ви дізнаєтеся по ломоті в суглобах і болях в ділянці серця?

9. Нездужання через зміни погоди, як правило, триває не більше 2–3 днів?

10. Вранці замість оздоровчих процедур (зарядка, контрастний душ) ви віддаєте перевагу тому, щоб довше полежати?

Підсумуйте отримані бали та оцініть ступінь своєї метеозалежності.

Результати тесту:

Від 50 до 70 балів. Вас можна привітати, ви у відмінній формі! Іноді у вас спостерігаються спади фізичної активності, але вони, швидше за все, пов'язані не з погодою, а з перевтомою або стресом.

Від 71 до 90 балів. Швидше за все, ви метеочутлива людина. Щоб легше переносити перепади температур і магнітні бурі, займіться оздоровленням організму: робіть вранці зарядку, відмовтеся від тютюну і алкоголю, виберіть збалансовану дієту, проводьте більше часу на свіжому повітрі, гуляйте довше.

Від 91 до 100 балів. Набрана вами кількість балів свідчить про те, що ваш організм дуже чутливий до змін метеоумов. Зверніться до терапевта, пройдіть необхідне обстеження і відмовтеся від шкідливих звичок. Якщо ви хочете добре себе почувати, обирайте здоровий спосіб життя.

Висновок _____

Завдання 3. Тест на метеочутливість.

Якщо раніше ваш організм не реагував на погоду, але останнім часом ви стали помічати зміни стану перед магнітними бурями і перепадами температур, є сенс перевірити, наскільки ви метеочутливі.

1. Вранці ви встаєте з ліжка:

- в той саме час (5);
- на світанку (1);
- тоді, коли відчуваєте, що виспалися (3).

2. За вікном мороз і сонце, однак у вас не найвдаліший день. Які думки вас відвідують:

- ви шкодуєте, що все навалилося на вас саме в такий хороший день, коли можна було б прогулятися на свіжому повітрі (5);
- ви не хандрите і не переживаєте з цього приводу (1);
- вважаєте, що взимку не буває гарної погоди (3).

3. Прокинувшись, ви найперше:

- дивитися у вікно, щоб оцінити погоду (3);
- цікавитися показаннями термометра (5);
- вмикаєте телевизор або радіо (1).

4. Вам доведеться виконати багато справ. Ви прокидаєтесь і бачите, що за вікном заметіль. Ваша реакція:

- незабаром після пробудження у вас підвищується артеріальний тиск, починається головний біль (1);
- вас злить різка зміна погоди (3);
- ви отримуєте задоволення від побаченого, адже заметіль – це заворожуюче красиво! (5).

5. Ви з друзями запланували у вихідні відпочити на природі, покататися на гірських лижах, але погода несподівано зіпсувалася. Ваші дії:

- підете кататися на лижах в будь-якому випадку – ви не звикли змінювати свої плани (3);
- кататися на лижах при сильному вітрі й морозі – не ваш варіант, тому запропонуйте друзям провести час в якомусь теплому затишному містечку, наприклад у кав'ярні (5);
- відмовитеся від поїздки і залишитеся вдома (1).

6. Яке з висловлювань вам найближче:

- у природі немає поганої погоди (5);
- півроку погана погода ... (1);
- поганої погоди не буває, просто є невідповідний для неї одяг (3).

7. Уявіть, ви вирішили взяти участь у грі «Останній герой» і несподівано дізналися, що доведеться жити на острові з тропічним кліматом, де температура повітря не нижче 40 ° C. Ваші дії:

- відмовитеся від участі в зйомках, тому що любите прохолодні пори року (5);
- дуже зрадієте, бо тропічний клімат вам до душі;
- не заперечуватимете проти участі, але з сумнівом, побоюючись за своє здоров'я (3).

8. Яку пору року ви вибираєте для чергової відпустки:

- берете відпустку взимку і відпочиваєте в теплих краях (3);
- хочете продовжити літо, тому берете на початку вересня (1);
- відпочиваєте в літню пору, але їдете в гори, де можна покататися на лижах.

9. Зима. Ви їдете в автомобілі, і раптом колесо застрягає в заметі. Ваші дії:

- сильно засмутитесь і будете думати, кого покликати на допомогу (1);
- будете лаяти негодю і при цьому самотійно штовхати автомобіль (5);
- викличете службу допомоги, а в той час поки будете її чекати, вийдете на вулицю, щоб подихати морозним повітрям (3).

10. Виліт вашого літака затримали через погані погодні умови. Ваші думки та дії:

- ви турбуватиметеся, оскільки погода часто підносить вам неприємні сюрпризи (5);
- те, що відбувається, не дуже засмутить вас, і ви підете в найближче кафе, щоб випити чашечку кави перед вильотом (1);
- сприймаєте це як знак долі й здаєте квиток (3).

Підсумуйте бали всіх відповідей.

Результати тесту:

10–23 бали. Від погоди залежить не тільки ваш фізичний стан, а й настрій. У сірий дощовий день у вас у більшості випадків виникає бажання скоріше потрапити додому, сховатися під пледом і випити чашку гарячого чаю. Як відомо, психічний і фізичний стани людини пов'язані між собою, тому в такі дні спробуйте налаштовувати себе на те, що погана погода – явище тимчасове.

24–37 балів. Подібний результат вказує на те, що у вас оптимістичний погляд на життя, і ніякі погодні умови не можуть зіпсувати вам настрій. Правда, якщо ваші справи йдуть не зовсім так, як вам хотілося б, ви можете не помічати чудової погоди.

Висновок _____

Завдання 4. Визначити індивідуальну метеочутливість.

За ступенем прояву метеопатичні реакції поділяють на три групи:

1 – слабо виражені реакції, що характеризуються переважно суб'єктивними симптомами без явищ інтоксикації;

2 – середньо виражені реакції: до об'єктивних симптомів приєднуються явища інтоксикації, підвищена температура протягом 3–5 днів;

3 – сильно виражені реакції, які проявляються у гіпертонічних кризах, приступах стенокардії, астмоїдних станах тощо.

Реакції організму на дію погодно-метеорологічних факторів зумовлені змінами стану вегетативної нервової системи. Для оцінки її функціонального стану використовують вегетативний індекс Керде. Він є похідним від тиску та частоти серцевих скорочень і розраховується за формулою:

$$K = (1-d/p) \cdot 100\%, \quad (1)$$

де d – артеріальний діастолічний тиск, мм рт. ст.; p – частота серцевих скорочень, ударів за хвилину.

У нормі відношення $d/p \sim 1$, а вегетативний індекс близький до нуля.

Шкала метеочутливості людини

Коефіцієнт Керде, %	Оцінка метеочутливості
$\pm 10 — \pm 15$	Низька
$\pm 16 — \pm 25$	Гранична (критична)
$\pm 26 — \pm 50$	Висока

Висновок _____

Висновки _____

Список рекомендованої літератури

1. Антонов В. С. Короткий курс загальної метеорології : навчальний посібник. Чернівці : Рута, 2004. – 336 с.
2. Архипова Л. М. Метеорологія і кліматологія : конспект лекцій. Івано-Франківськ : Факел, 2010. 107 с.
3. Гончарова Л. Д., Серга Е. М., Школьний Є. П. Клімат і загальна циркуляція атмосфери : навч. посібник. К. : КНТ, 2005. 251 с.
4. Проценко Г. Д. Метеорологія та кліматологія. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 265 с.
5. Решетченко С. І. Метеорологія та кліматологія : навчальний посібник. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 220 с.
6. Сарапіна М. В. Метеорологія та кліматологія : текст лекцій. НУЦЗУ, 2016. 207 с.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6

Термотерапія у санаторно-курортній справі

Мета заняття:

- ознайомлення студентів з різновидами термотерапії;
- набуття практичних навичок щодо застосування термотерапії в лікувально-оздоровчих цілях.

Хід роботи:

Завдання 1. Дати відповіді на поставлені запитання.

1. Охарактеризуйте головні методи озокеритолікування.
2. Які з лазень є найпопулярнішими та території України?
3. Назвіть різновиди японської лазні.

Завдання 2. Вибрати вірну відповідь.

Тест

1. Термотерапія – це:

- а) сукупність фізіотерапевтичних методів, що використовують температуру (тепло та холод) природних та штучних джерел;
- б) сукупність фізіотерапевтичних методів, що використовують тепло природних джерел;
- в) сукупність фізіотерапевтичних методів, що використовують тепло штучних джерел;
- г) сукупність фізіотерапевтичних методів, що використовують тепло природних та штучних джерел.

2. Нафталанська нафта – це:

- а) продукт перегонки нафти, суміш високомолекулярних вуглеводів;
- б) густа маса сиропоподібної консистенції, чорно-бурого кольору з оливковим відтінком і має специфічний аромат;
- в) речовина, що має високу теплоємність, дуже малу теплопровідність, позбавлена конвекції;
- г) воскоподібний продукт нафтового походження – природна гірська порода.

3. До складу лікувальних грязей входять речовини:

- а) природного походження, які мають органічні та мінеральні сполуки, що включають високомолекулярні вуглеводороди;
- б) які мають органічні й мінеральні сполуки, що володіють тонкодисперсною структурою та мазеподібною консистенцією, які включають високомолекулярні вуглеводороди;
- в) природного походження, які включають органічні і мінеральні сполучення, що володіють тонкодисперсною структурою, які включають воду;
- г) які включають органічні і мінеральні сполуки, що включають воду, які володіють мазеподібною консистенцією.

4. Яка речовина має найбільшу теплоємність, мінімальну теплопровідність і найбільшу теплоутримуючу здатність порівнянно з іншими речовинами?

- а) озокерит;
- б) намулові й торф'яні грязі;
- в) глина;
- г) парафін.

5. Для посилення ефекту під час процедур із нафталанської нафти використовують:

- а) електрофорез;
- б) фонофорез (обробку ультразвуком);
- в) електросон;
- г) фототерапію (обробку інфрачервоним випромінюванням).

6. До методів посилення парафінолікування відносять:

- а) електрофорез;
- б) фонофорез (обробка ультразвуком);
- в) електросон;
- г) фототерапію (обробка інфрачервоним випромінюванням).

7. Теплові якості пелоїдів та пелоїдоподібних речовин визначаються рівнем:

- а) теплоємності, теплоутворюючої здатності;
- б) теплоємності, теплоутворюючої здатності електричного потенціалу;
- в) теплоутримуючої здатності, електричного потенціалу, теплопровідності;
- г) теплоємності, теплопровідності, теплоутворюючої здатності.

8. В якій із зазначених лазень температура повітря є наближеною до 100 °C?

- а) терми;
- б) російська лазня;
- в) хамам;
- г) краксен.

9. Назва громадської японської лазні – це:

- а) сенто;
- б) сауна;
- в) лазня;
- г) хамам.

10. Сульфідні мулові грязі відрізняються:

- а) різною мінералізацією грязевого розчину, високим вмістом мінеральних сполук, наявністю колоїдного комплексу;
- б) різною мінералізацією грязевого розчину, вмістом сульфідів, великою кількістю органічних сполук;

в) різною мінералізацією грязевого розчину, вмістом сульфідів, високим вмістом мінеральних сполук, наявністю колоїдного комплексу.

11. Вкажіть максимально допустиму температуру нагріву лікувальних грязей:

- а) 50 ° С;
- б) 60 ° С;
- в) 70 ° С;
- г) 80 ° С;
- д) 90 ° С;

12. Пацієнт Іванов П. О. знаходиться на лікуванні у фізкабінеті з діагнозом хронічний бронхіт. Йому призначено озокеритові процедури по серветково-аплікаційній методиці на грудну клітину. Після трьох процедур у нього з'явився кашель, підвищилася температура тіла до 37,8⁰С. Вкажіть дії фельдшера.

- а) відпустити іншу процедуру;
- б) відпустити процедуру;
- в) припинити процедури, направити до лікаря;
- г) зробити перевірку в лікуванні;
- д) зменшити тривалість процедури.

13. Хворий, 29 років, з рефлексним синдромом після компресійного перелому поперекового відділу хребта, направлений на курортне лікування. Вкажіть спеціалізований грязьовий курорт для хворих з такою патологією.

- а) Моршин;
- б) Куяльник;
- в) Хмільник;
- г) Свалява;
- д) Форос.

14. Хворому, 46 років, з діагнозом хронічний безкам'яний холецистит, неактивна фаза, легкий ступінь важкості, в комплексному лікуванні призначена парафіноterapia. Які фізико-хімічні властивості дають змогу використати парафін як теплоносі?

- а) висока теплоємність і теплопровідність;
- б) висока теплоємність і низька теплопровідність;
- в) висока теплопровідність і компресійні властивості;
- г) висока температура плавлення і теплоємність;
- д) низька теплоємність і висока теплопровідність.

Завдання 3. Складіть фізіотерапевтичний рецепт за будь-яким діагнозом, використовуючи різні види та методи теплотерапії.

Наприклад. Діагноз: Виразкова хвороба шлунка, неактивна фаза. Рр: Парафін на епігастральну ділянку за кюветно-аплікаційною методикою, 42⁰С, 20 хвилин, через день № 12.

Список літератури

1. Верещагіна С. Косметичні глини. Користь і властивості косметичної глини. Види косметичної глини. URL : <http://ywoman.ru/page/kosmetichni-glini-korist-i-vlastivosti-kosmetichnoyi-glinividi-kosmetichnoyi-glini>.
2. Загальні питання фізіотерапії. URL : http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/internal/sport_medic/lectures_stud/uk/med/li k/ptn/.
3. Панишко Ю. М., Ковцун В. І., Козій Р. С., Тарасов В. В., Шкадар Т. В. Застосування сауни для оздоровлення людей. Здоровий спосіб життя : зб. наук. ст. Львів, 2008. Вип. 28. С. 39–41.
4. Панишко Ю. М., Троценко О. В., Кулинич Р. О. Пелоїдотерапія на службі здоров'я людини. // Здоровий спосіб життя : зб. наук. ст. Львів, 2009. Вип. 41. С. 40–42.
5. Фізіотерапія. Організація робота фізіотерапевтичних кабінетів і відділень в центрах медичної реабілітації та санаторно-курортних закладах. К. : Купріянова О.О., 2006. С. 285–286.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 7

Фітотерапія

Мета заняття:

- засвоїти правила та принципи фітотерапії;
- навчити студентів аналізувати лікарські збори, користуючись АНД (аналітична нормативна документація);
- ознайомити студентів з фармакологічним ефектом лікарських рослин.

Обладнання: інтернет-джерела та літературні джерела.

Хід роботи:

Фітотерапія (грец. *Phyton* – рослина, *therapi* – лікування) – це

Завдання 1. Ситуаційні задачі.

1. Чоловік, 67 років, знаходився в терапевтичному стаціонарі з приводу артрозо-артриту колінних суглобів, проходив амбулаторний курс фізичної реабілітації. В домашніх умовах використовував для компресів на суглоби власноруч виготовлену настоянку з лікарських рослин. Чи є даний метод самолікування альтернативою? Пояснити відповідь.

2. Пацієнт, 44 роки, має хронічне захворювання нирок. У рекомендований курс лікування в період відсутності загострення введено засоби фітотерапії, прийом яких пацієнтом здійснюється нерегулярно. Чи є така тактика лікування правильною? Пояснити відповідь.

3. Пацієнтка, 62 роки, має цукровий діабет 2-го типу, принципово не приймає рекомендовані лікарем синтетичні препарати, застосовуючи

лише засоби фітотерапії. Чи є такий підхід до лікування виправданим? Пояснити відповідь.

4. Пацієнтка, 43 роки, проходить амбулаторний курс фізичної реабілітації після негоспітальної пневмонії без ускладнень. Як додатковий засіб приймає грудний збір. Чи є доцільним його застосування? Пояснити відповідь.

Завдання 2. Користуючись прописом збору та довідковою літературою, вкажіть, які рослини включені до збору як вітамінні, протизапальні, антисептичні. Адаптогенні. Спробуйте визначити, в яких випадках рекомендується прийом цього фітозбору.

Збір № 1: квітки ромашки, листя шавлії, листя підбілу, пагони хвощу, листя кропиви, трава череди, квітки липи.

Збір № 2: трава череди, квітки ромашки, трава споришу, листя брусниці, листя чорної смородини, трава чебрецю, трава фіалки триколірної.

Збір № 3: квітки ромашки, квітки календули, трава череди, трава сухоцвіту, квітки цмину піскового, плоди кмину, трава деревію, квітки бузини, квітки липи, листя кропиви, листя м'яти перцевої, листя чорної смородини.

Збір № 4: квітки ромашки, листя шавлії, листя подорожника, трава звіробою, квітки деревію, плоди кмину, листя м'яти.

Збір № 5: квітки ромашки, трава череди, трава фіалки триколірної, квітки липи, листя чорної смородини, листя берези, листя підбілу.

Збір № 6: квітки ромашки, листя м'яти. Трава собачої кропиви, трава сухоцвіту, квітки липи, квітки цмину піскового, трава материнки.

Збір № 7: квітки ромашки, трава звіробою, квітки цмину піскового, листя м'яти, квітки деревію, листя кропиви, плоди кмину.

Збір № 8: береза, спориш, медунка, хвощ, верес, ліщина, реп'яшок, звіробій, деревій.

Збір № 9: 1 г збору містить: чорниці звичайної пагонів, квасолі звичайної стулок плодів, елеутерококу колючого кореневищ і коренів, шипшини плодів, хвоща польового трави, звіробою трави, ромашки квіток.

Збір № 10: 1 капсула містить суміш лікарської рослинної сировини: глоду плоди, собачої кропиви трава, хмелю шишки, вівса плоди, меліси лікарської трава, коріандру плоди, буркуну трава.

Збір № 11: 1 г збору містить: причепи трава; ромашки квітки; солодки корені; шавлії листя; евкаліпта прутовидного листя; календули квітки.

Збір № 12: хміль, м'ята перцева, лист кропиви, чебрець, плоди глоду, лист ожини, материнка, ромашка.

Збір № 13: цвіт бузини, молоді пагони смереки, спориш, первоцвіт, кора верби білої, материнка, лист малини, лист ожини, чебрець, лист кропиви.

Збір № 14: глід, м'ята, календула, барвінок, материнка, омела, іван-чай, арніка.

Збір № 15: череда, чистотіл, календула, ромашка, хвощ, кропива, боркун, корінь айра, собача кропива.

Збір № 16: безсмертник, береза, реп'яшок, нагідки, чистотіл, звіробій, цикорій, деревій.

Збір № 17: стебла чорниці, хвощ, лист ожини, лист кропиви, стручки квасолі, плоди шипшини.

Збір № 18: стебла чорниці, хвощ, лист ожини, лист кропиви, стручки квасолі, плоди шипшини.

Збір № 19: кора верби білої, підбіл, звіробій, лист берези, меліса, плоди шипшини, ромашка, чебрець, плоди глоду, лист кропиви, лист ожини.

Завдання 3. Проаналізуйте проблемну ситуацію і надайте Ваші варіанти організації відпустки лікувального чаю.

У санаторії «Х» пацієнтам чергова медсестра за призначенням лікаря відпускала лікувальний чай шести видів. Адміністрацією санаторію було прийнято рішення перенести відпускання цього чаю від чергової медсестри у ресторан санаторію перед прийомом їжі. Перед входом в обідню залу була встановлена полиця, куди ставились чашки з розфасованим чаєм. Однак з'ясувалося, що пацієнти стали брати чай навіть без призначення лікаря, що призвело до суттєвої його перевитрати і конфліктів з гостями, яким чай не дістався.

Завдання 4. Вибрати одну правильну відповідь.

Тест

1. Настій – це:

- а) спиртова витяжка з рослин;
- б) водна витяжка з рослин;
- в) масляний екстракт;
- г) сік, вичавлений з рослин.

2. Траву, як правило, збирають:

- а) під час бутонізації;
- б) після цвітіння рослини, коли дозріють насіння;
- в) ранньою весною або влітку;
- г) круглий рік.

3. Водні витяжки з лікарських рослин зазвичай застосовують:

- а) після їжі;
- б) до їжі;
- в) під час їжі;
- г) при появі болю.

4. Для відновлення популяції на місці збору необхідно залишати:

- а) 50 % рослин;
- б) 10–30 % рослин;
- в) менше 5 % рослин;
- г) 40–60 % рослин.

5. Настоянка – це

- а) спиртова витяжка з рослин;
- б) водна витяжка з рослин;
- в) масляний екстракт;
- г) сік, вичавлений з рослин.

6. Співвідношення рослинної сировини і спирту зазвичай становить:

- а) 1:10;
- б) 5:10;
- в) 1:1;
- г) 1:50.

7. Настій відрізняється від відвару:

- а) часом варіння і настоювання;
- б) подрібненою сировиною;
- в) терміном зберігання;
- г) співвідношенням води і сировини.

8. Яка сировина має термін зберігання тільки один сезон:

- а) коріння дубу і кореневища;
- б) квіти липи і плоди шипшини;
- в) бруньки і листя берези;
- г) листя і квіти м'яти.

9. Перший позитивний результат від фітотерапії можна очікувати через:

- а) тиждень;
- б) 3–4 тижні;
- в) 6 місяців;
- г) 2–3 тижні.

10. Протипоказанням для фітотерапії є:

- а) алергічний стан;
- б) інфаркт міокарда;
- в) гіпертонічна хвороба;
- г) індивідуальна непереносимість;
- д) хронічний гепатит.

11. Перерахуйте: способи сушіння рослинної сировини:

- а) ...
- б) ...
- в) ...

12. Три основні умови для досягнення хорошого лікувального результату для фітотерапії:

а) ...

б) ...

в) ...

13. Основні способи застосування лікарських форм при фітотерапії:

а) ...

б) ...

в) ...

14. Доповніть: лікарські сировини визначають за ознаками:

а) коріння, кора, стебла без зусиль

в) плоди і бруньки при стисненні їх в кулаці

15. При зборі рослинної сировини необхідно віддалятися:

а) від промислових районів на

б) від автострад на

16. Фітотерапію необхідно поєднувати з _____

17. Встановіть відповідність рослин з зазначеним фармакологічним ефектом:

а) Женьшень

1) Послаблюючий

б) Сухоцвіт болотний

2) Седативний

в) Валеріана лікарська

3) Тонізуючий

г) Глід криваво-червоний

4) Гіпотонічний

д) Ревінь

5) Сечогінний

Висновки _____

Список рекомендованої літератури

1. Ковальов В. М., Павлій О. І., Ісакова Т. І. Фармакогнозія з основами біохімії рослин. Харків, 2004. 704 с.

2. Лікарська рослинна сировина. URL : <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2074/likarska-roslinna-sirovina>.

3. Лікарські рослини України. URL : <https://plants.land.kiev.ua/>.

4. Гарна С. В., Владимірова І. М., Бурд Н. Б. Сучасна фітотерапія : навч. посіб. Харків : Друкарня Мадрид, 2016. 580 с.

5. Фітотерапія у гастроентерології. URL : <https://www.bsmu.edu.ua/blog/2378-fitoterapiya-u-gastroenterologii/>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 8

Апітерапія в санаторно-курортних установах

Мета заняття:

– ознайомити студентів з поняттям «апітерапія» та основними продуктами бджільництва;

– розглянути методи використання меду та продуктів бджільництва.

Обладнання: інтернет-джерела та літературні джерела.

Хід роботи:

Апітерапія – _____

Назвіть основні сфери використання продуктів бджільництва _____

Завдання 1. Заповніть таблицю.

Основні сорти меду	Лікувальна дія меду	Способи лікування медом	Протипоказання

Завдання 2. Заповніть таблицю.

№ з/п	Основні продукти бджільництва	Якісні характеристики	Лікувальні властивості
1	Бджолиний мед		
2	Бджолина отрута, апітоксин		
3	Бджолина перга		
4	Маточне молочко бджоли		
5	Прополіс (бджолиний клей)		
6	Бджолиний пилок		
7	Бджолиний віск		

Завдання 3. Заповніть таблицю.

№ з/п	Лікарські препарати, що містять продукти бджільництва	Лікувальні властивості

Завдання 4. Оберіть один варіант відповіді:

1. Який з цих продуктів бджільництва найменш алергенний?

- а) перга;
- б) мед;
- в) маточне молочко;
- г) прополіс.

2. Яку з цих хвороб не лікують бджоловжаленням?

- а) радикуліт;
- б) мігрень;
- в) туберкульоз;
- г) астма.

3. Чи є в Україні інститут бджільництва?

- а) так;
- б) ні;
- в) лише науково-дослідна лабораторія;
- г) декілька інститутів.

4. В якій області може знаходитися інститут бджільництва?

- а) Харківський;
- б) Львівській;
- в) Київській;
- г) Івано-Франківській.

5. Який з цих видів меду належить до темних сортів?

- а) гречаний;
- б) липовий;
- в) буркуновий;
- г) акацієвий.

6. Що таке бджолиний підмор?

а) відходи, отримані від виварювання і пресування бджолиних стільників після відкачки меду;

- б) тельця бджіл, які загинули під час зимівлі;
- в) будівельний матеріал, з якого виготовляються стільники;
- г) речовина, якою запечатується кожна клітинка стільників.

7. Який відсоток води міститься в меду?

- а) 10–12 %;
- б) 18–20 %;
- в) 28–30 %;
- г) 35–37 %.

8. Який метод апітерапії повинен проводитися тільки фахівцем?

- а) прополісотерапія;
- б) апітоксинотерапія;
- в) апілактерапія;
- г) медотерапія.

9. Яке твердження про мед хибне?

- а) взимку бджіл годують падевим медом;
- б) мед – це нектар, частково переварений в зобі медоносної бджоли;
- в) кислий смак меду буває тільки у зіпсованого продукту;
- г) головні імпортери українського меду США, Німеччина і Японія.

10. День пасічника в Україні відзначають:

- а) 10 червня;
- б) 19 травня;
- в) 10 липня;
- г) 19 серпня.

Висновки: _____

Список рекомендованої літератури

1. Апітерапія: Чи лікують бджолина отрута і сон на вуликах. URL : <https://moz.gov.ua/article/health/apiterapija-chi-likujut-bdzholina-otruta-i-son-na-vulikah>.
2. Апітерапія. URL : <https://vue.gov.ua/Апітерапія>.
3. Лікувальна сила тварин. URL : <https://impactlab.media/2019/06/13/animaltherapy/>.
4. Бджолиний віск. URL : <https://www.epochtimes.com.ua/zdorovyi-sposibzhyttaa/bdzholynyi-visk-likuvalni-vlastyosti-scho-ne-mayut-rivnyh-121651>.
5. Поліщук В.П. Бджільництво. К.: Вища школа, 2001. 287 с.
6. Цілющі властивості меду. URL : <http://uozter.gov.ua/ua/pages/295>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 9

Ароматерапія в курортній практиці

Мета заняття:

- ознайомити студентів з поняттям «ароматерапія»;
- засвоїти методи використання аромоолій.

Обладнання: інтернет-джерела та літературні джерела.

Хід роботи:

Ароматерапія – це _____

Завдання 1. Складіть опис для наступних ефірних олій: гвоздика, жасмин, імбир, лаванда, розмарин, сандал за критеріями, що наведені у таблиці.

Назва ефірного масла	Вплив на внутрішні органи і системи	Психоемоційний вплив	Дерматологічний і косметичний ефект	Попередження	Реакція шкіри

Завдання 2. Назвіть методи застосування ефірних олій.

Завдання 3. Вкажіть основні принципи складання сумішей ефірних олій.

Висновки: _____

Список рекомендованої літератури

1. Ароматерапія лікування і насолода. URL : <https://www.centrmед.com/info/blog/8746/>.
2. Башура О. Г., Баранова І. І. Практичне керівництво з аромокосметичних засобів. Харків : Вид-во НФАУ : Золоті сторінки, 2003. 79 с.
3. Вплив ефірної олії лимону на показники розумової та психомоторної працездатності людини в залежності від характеру діяльності / Я. А. Кулікова, Л. І. Каменек, І. Л. Данилова [та інші] // Фітотерапія. Часопис. 2012. № 1. С. 58–60.
4. Дудченко Л. Г., Потебня Г. П., Кривенко Н. А. Ароматерапія и арома-массаж. Киев: Изд. Дом «Максимум», 1999. 352 с.
5. Основы практической аромологии : учеб. пособие / под ред. А. Г. Башуры. Харьков : Прапор, НФАУ, 1999. 160 с.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 10

Курорти України

Мета заняття:

– навчити студентів робити комплексний аналіз санаторно-курортних установ України.

Обладнання: інтернет-джерела та літературні джерела.

Хід роботи:

Завдання 1. Використовуючи інтернет ресурси, матеріали періодичних видань, каталоги, довідники, підготуйте повідомлення у вигляді презентації про курорт України (наведені у таблиці) за таким планом:

- 1) назва та тип (за класифікацією);
- 2) історичні відомості;
- 3) місце розташування;
- 4) основні і додаткові програми та технології оздоровлення;
- 5) показання та протипоказання;
- 6) організація розміщення та харчування;
- 7) організація дозвілля та розваг.

Таблиця 1. Курорти України

№ з/п	Назва курорту	№ з/п	Назва курорту
1	Бердянськ	12	Моршин
2	Берегове	13	Поляна
3	Березівські мінеральні води	14	Святогірськ
4	Буковель	15	Скадовськ
5	Великий Любін	16	Солотвине
6	Голубине	17	Солочин
7	Косино	18	Східниця
8	Куяльник	19	Трускавець
9	Маріуполь	20	Хмільник
10	Медобори	21	Черче
11	Миргород	22	Шаян

Список рекомендованої літератури

1. Влащенко Н. М. Управління курортами : навч. посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 226 с.
2. Лобода М. В., Колесник Е. О. Основи курортології. Київ, 2003. 511 с.
3. Мигалина Ю. Ю. Розвиток санаторно-курортної справи в Україні. URL : http://tourlib.net/statti_ukr/mygalyna2.htm.
4. Ткаченко Т. Особливості управління закладами санаторно-курортної сфери. URL : https://tourlib.net/statti_ukr/tkachenko6.htm.
5. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року URL : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 11

Організація лікування захворювань людини в умовах курорту

Мета заняття:

- засвоїти принципи направлення люди на санаторно-курортне лікування;
- навчитися складати план заходів необхідних для направлення на санаторно-курорте лікування.

Обладнання: інтернет-джерела та літературні джерела.

Хід роботи;

Завдання 1. Заповніть таблицю.

Таблиця 1. Відповідність типу курортна з наявним хронічним хворобам.

№ з/п	Тип курорту	Хвороби
1	Приморські курорти	
2	Гірські курорти	
3	Лісові курорти	
4	Бальнеологічні курорти	
	Курорти з вуглекислими водами	
	Курорти із сірководневими водами	
	Курорти з радоновими водами	
	Курорти з крем'янистими термальними водами	
5	Грязьові курорти	

Завдання 2. Ознайомтесь з основними правилами організації відбору хворих на санаторно-курортне лікування та складіть план.

Доцільність направлення на санаторно-курортне лікування визначають лікар-куратор і завідувач відділення установи, де лікується хворий.

За наявності показань до санаторно-курортного лікування хворому видають медичну довідку, в якій зазначаються діагноз захворювання, рекомендований курорт, вид лікування (санаторно-курортне, амбулаторно-курортне), профіль санаторію, бажаний сезон року. Термін дії довідки – 2 місяці. Вона не є основою для влаштування на санаторно-курортне лікування і видається як медична основа для отримання путівки.

За наявності путівки лікар видає хворому санаторно-курортну карту, де вказується назва курорту, санаторію, номер путівки, термін лікування, наведені дані діагностичних досліджень і консультації фахівців.

У перелік обов'язкових діагностичних досліджень і консультацій входять клінічні аналізи крові й сечі, електрокардіографічне дослідження, флюорографія, для жінок додатково потрібний висновок гінеколога. За необхідності проводяться лабораторні й функціональні дослідження, за наявності супутніх захворювань – консультації відповідних фахівців. За наявності осередків місцевої інфекції – проводиться їх санація.

Особливу увагу треба звертати на метеочутливість хворих. Направлення хворих, схильних до метеопатичних реакцій, на курорти, що характеризуються великою мінливістю метеорологічних умов в перехідні сезони року, а також різкими перепадами температур і тиску, не рекомендується.

Приймаючи на лікування в санаторій, хворому видають курортну книжку, в якій зазначений діагноз, призначені процедури, їх періодичність і тривалість, санаторно-курортний режим. Перед випискою з санаторію лікар видає хворому відривний талон санаторно-курортної карти для пред'явлення в поліклініку, що видала санаторно-курортну карту. В талоні вказуються строки лікування, діагноз при прийнятті і поставлений у санаторії, вид і результати проведеного лікування, рекомендації щодо подальшого лікування і реабілітації.

План

Завдання 3. Оберіть відповідь.

Задача 1. Хворому, 57 років, після обстеження в стаціонарі був виставлений діагноз ІХС: атеросклеротичний кардіосклероз, недостатність мітрального клапана, мінімальна ступінь регургитації. Гіпертонічна хво-

роба 2 ст., що повільно-прогресує, Н1. Лікуючий кардіолог рекомендував курортне лікування.

Що необхідно зробити при прогресуванні стенокардії, появі мерехтливої аритмії, СН 2А?

- а) провести заміну фізіотерапевтичних процедур;
- б) відкоригувати медикаментозне лікування;
- в) провести консультацію кардіолога;
- г) провести консультацію кардіохірурга;
- д) госпіталізувати в стаціонар.

Задача 2. Хвора, 35 років, з діагнозом ревматизм, неактивна фаза, поліартрит, мінімальна недостатність мітрального клапана.

Вкажіть, коли після ревмоатаки можна направити хвору на кліматичний курорт?

- а) через 2 тижні;
- б) через 1–2 місяці;
- в) через 3–4 місяця;
- г) через 6–7 місяців;
- д) через рік.

Задача 3. Хворий, 29 років, з рефлексним синдромом після компресійного перелому поперекового відділу хребта, направлений на курортне лікування.

Вкажіть спеціалізований грязьовий курорт для хворих з даною патологією.

- а) Моршин;
- б) Куяльник;
- в) Хмільник;
- г) Свалява;
- д) Форос.

Задача 4. Хворий, 55 років, прямує на санаторно-курортне лікування в Сваляву.

Назвіть захворювання, показане для лікування на курорті.

- а) хронічний пієлонефрит;
- б) деформуючий остеоартроз;
- в) хронічний персистуючий гепатит;
- г) ендометріоз;
- д) виразкова хвороба шлунку.

Висновки

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про курорти». № 3370 – IV від 19.01.2006 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>.
2. Основи курортології / М. В. Лобода [та ін.] ; ред.: М. В. Лобода, Е. О. Колесник. Київ : Видавець Купріянова О. О., 2003. 511 с.
3. Степанов Е. Г. Основы курортологии и Санаторно-курортное лечение : учеб. пособие. Харьков : Кроссрод, 2007. 584 с.
4. Санаторно-курортне лікування. URL : <https://mva.gov.ua/ua/veteranam/ikuvannya-ta-reabilitaciya/sanatorno-kurortne-likuvannya>.
5. Сухан В. С. Структура реабілітаційно-оздоровчих установ. Загальні покази та протипокази до направлення хворих на санаторно-курортне лікування. Правила оформлення документів для санаторно-курортного лікування: методичні рекомендації. Ужгород, 2011. URL : <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/2676>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 12

Перша допомога при невідкладних станах і нещасних випадках на курортах

Мета заняття:

- вивчити і засвоїти алгоритм надання першої допомоги при невідкладних станах і нещасних випадках;
- навчити методам профілактики нещасних випадків, що загрожують станів.

Перша долікарська допомога – це _____

Завдання 1. Навести алгоритм надання першої допомоги у наступних ситуаціях.

1. Сонячний, тепловий удар, варіанти перебігу, відмінності в наданні першої допомоги, критерії позитивної динаміки.
2. Судомний синдром. Поняття, ознаки, вибір обсягу наданої допомоги, критерії стабілізації, тактика госпіталізації.
3. Бронхіальна астма – період нападу. Критерії оцінки ступеня тяжкості. Алгоритм надання невідкладної допомоги. Балонні дозовані аерозольні препарати при наданні медичної допомоги. Критерії позитивної динаміки.
4. Діабет I–III ступенів. Перша допомога при діабетичній (гіперглікемічній кетоацидотичній) комі.
5. Гостра серцево-судинна недостатність. Клінічні симптоми, обсяг терапії.
6. Опіки. Причини, ступеня пошкодження. Надання першої допомоги при опіках.

7. Відмороження. Ступені пошкодження, способи надання першої допомоги.

8. Інсульт. Ознаки інсульту. Перша допомога при інсульті.

9. Перша допомога при нещасних випадках: електротравма, удушення, утоплення, чужорідне тіло гортані, удар блискавкою. Алгоритм надання невідкладної допомоги при таких станах.

10. Поняття про термінальні стани, невідкладна допомога при зупинці серця, зупинці дихання, шок.

11. Гострі отруєння. Причини, шляхи надходження отрути в організм, перша допомога при отруєнні через рот, через дихальні шляхи.

12. Травми. Причини, види травм за місцем виникнення, за характером пошкодження. Зовнішні ознаки різних травм, алгоритм надання першої допомоги. Види травм за механізмом виникнення: струс, забій, розрив м'язів, перелом.

13. Рани. Види ран залежно від травмуючого агента. Основні прояви ран і надання допомоги при них.

14. Кровотечі. Види кровотечі та способи їх зупинки, симптоми гострої крововтрати.

15. Переломи, вивихи. Види переломів, достовірні і непрямі ознаки переломів, особливості надання допомоги при них. Правила транспортної іммобілізації при переломах.

Висновки

Список рекомендованої літератури

1. Гур'єв С. О., Шищук В. Д., Шкатула Ю. В. Медицина надзвичайних ситуацій. Екстрена медична допомога: навчальний посібник. Суми : СумДУ, 2010. 321 с.
2. Дужий І. Д., Кравець О. В. Перша допомога при невідкладних станах : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2014. 212 с.
3. Екстрена медична допомога : підручник / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. Тернопіль : ТДМУ, 2015. 420 с.
4. Перша долікарська допомога : підручник. За ред. В. П. Андрющенко, Ю. Ф. Кушта, Д. В. Андрющенко. Львів : ЛНМУ, 2011. 351 с.
5. Слободяник Г. І. Екстрена та невідкладна медицина. Перша долікарська та лікарська допомога: підручник. URL : https://zemagro.info/uploads/books/ekstrena_ta_nevidkladna_dopomoha.pdf.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 13

SPA-курорт як інноваційний вид рекреаційної діяльності

Мета заняття:

- ознайомити студентів з діяльністю SPA та Wellness індустрії;
- навчити аналізувати потреби споживачів, ринок послуг та SPA програми, які пропонують готелі.

Обладнання: інтернет-джерела та літературні джерела.

Хід роботи:

SPA-курорт – це _____

Завдання 1. Наведіть приклади SPA-центрів, SPA-курортів або SPA-готелів в Україні (не менше 10). Складіть маркетинговий портрет сучасного споживача послуг та програму SPA. Оцініть наявність потреби в таких послугах, а також напрями розвитку SPA програм.

Завдання 2. Розробіть анкету з метою визначення задоволеності споживачів рекреаційними послугами з використанням SPA та WELLNESS технологій у центрі/курорті/готелі. Проведіть анкетування.

Висновки _____

Список рекомендованої літератури

1. Пересічна С. М. Тенденції розвитку СПА-індустрії в Україні. Гостинність, сервіс, туризм : досвід, проблеми, інновації: тези доповідей VII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Київ, 9–10 квіт., 2020 р. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2020. С. 50–53.
2. Назаренко І. А. Современные тенденции развития Spa-отелей Украины и определение их роли в структуре Spa-индустрии. Науковий журнал «Вісник Хмельницького національного університету». Серія : Економічні науки. 2018. № 1 (5). С. 73–77.
3. ITB Berlin Convention. 2013. The Global Wellness Tourism Economy [pdf], Available at: [Accessed 19 June 2014].
4. Hall C. M., Page, S. J. The Geography of tourism and recreation: Environment, place and space (4th ed.). London : Routledge, 2014.
5. Miller, J. W. (2005). Wellness: The History and Development of a Concept. URL : http://www.fh-joanneum.at/aw/home/Studienangebot_Uebersicht/departament_management/gtm/fue_gtm/publikationen/~biqw/Wellness_/?lan=de

ДОДАТКИ

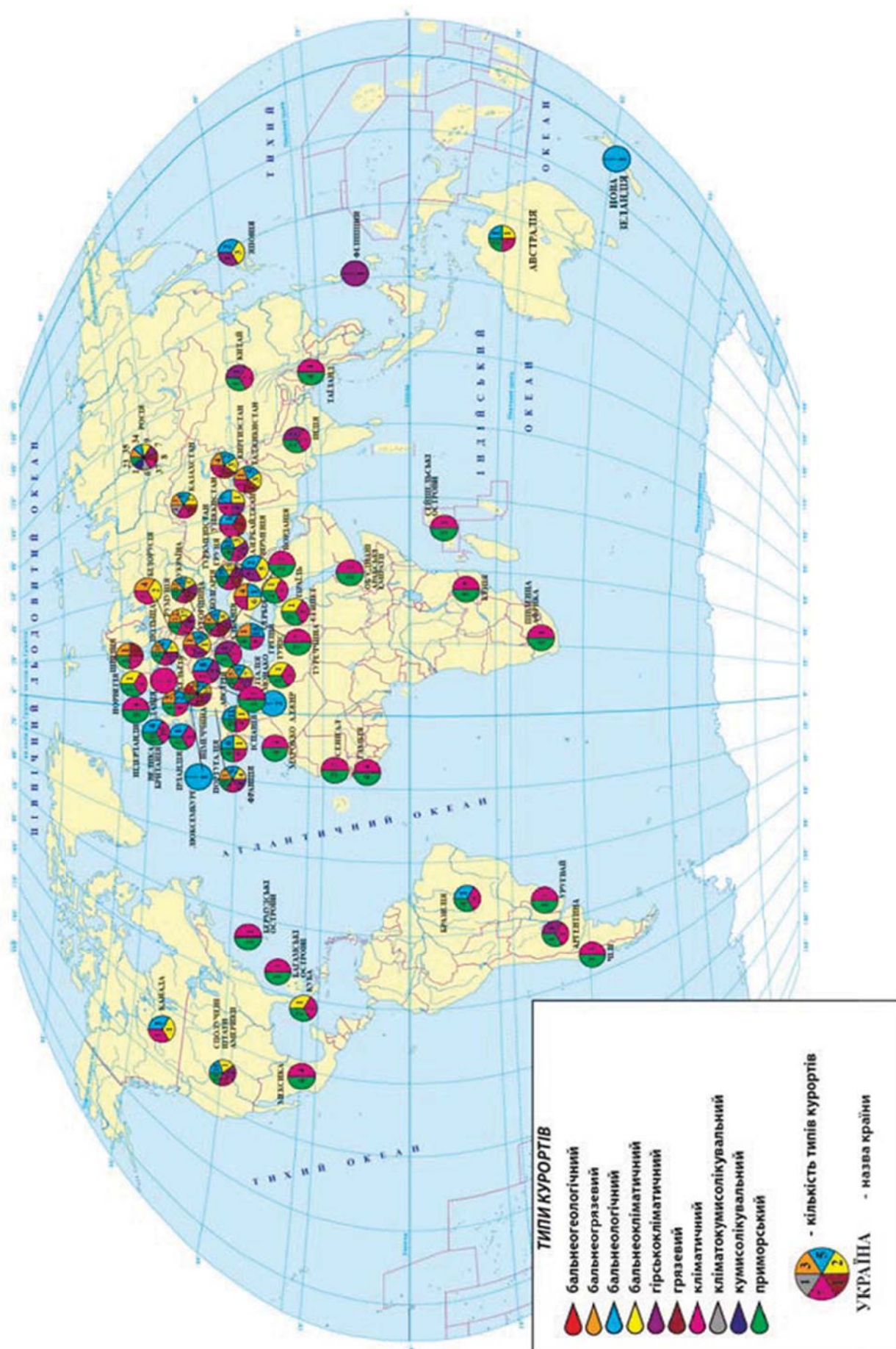
Додаток А

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони
здоров'я України

28 липня 2014 року № 527

Найменування міністерства, іншого органу виконавчої влади, підприємства, установи, організації, до сфери управління якого (якої) належить заклад охорони здоров'я _____ _____ Найменування та місцезнаходження (повна поштова адреса) закладу охорони здоров'я, де заповнюється форма _____ Код за ЄДРПОУ _____	МЕДИЧНА ДОКУМЕНТАЦІЯ Форма первинної облікової документації № 072/о ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ МОЗ України № _____							
САНАТОРНО-КУРОРТНА КАРТА № _____ « _____ » _____ 20____ року								
Видається після пред'явлення путівки на санаторне або амбулаторно-курортне лікування. Без цієї карти путівка не дійсна. 1. Місцезнаходження закладу охорони здоров'я, що видав карту: <table style="width: 100%;"><tr><td style="width: 50%;">область _____</td><td style="width: 50%;">район _____</td></tr><tr><td>місто/село _____</td><td>вулиця _____</td></tr></table> 2. Прізвище, ім'я, по батькові лікуючого лікаря _____ 3. Прізвище, ім'я, по батькові хворого _____		область _____	район _____	місто/село _____	вулиця _____			
область _____	район _____							
місто/село _____	вулиця _____							
<table style="width: 100%;"><tr><td style="width: 50%;">4. Стать: чоловіча – 1, жіноча – 2</td><td style="width: 50%;">5. Дата народження</td></tr></table> <table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table> (число, місяць, рік)		4. Стать: чоловіча – 1, жіноча – 2	5. Дата народження					
4. Стать: чоловіча – 1, жіноча – 2	5. Дата народження							
6. Місце проживання (реєстрації)/перебування хворого _____								
7. Місце роботи, посада (за наявності) _____								
8. Скарги, давність захворювання, дані анамнезу, попереднє лікування, у тому числі санаторно-курортне _____								

ТИПИ КУРОРТІВ

Перелік
санаторно-курортних закладів, що беруть участь в організації санаторно-курортного лікування
пільгових категорій громадян

№ з/п	Повна назва санаторно-курортного закладу	Адреса	Профілі лікування (відповідно до ліцензії медичної практики)
1.	ДП «Санаторій “Верховина”» ЗАТ лікувально-оздоровчих закладів профспілок України «Укрпрофоздоровниця»	90033, Закарпатська обл., Міжгірський р-н, с. Сойми, 1	Органів травлення, нервової системи, захворювання крові
2.	ДП «Санаторій “Славутич”» ім. В.Б. Пашковського ЗАТ лікувально-оздоровчих закладів профспілок України «Укрпрофоздоровниця»	51600, Дніпропетровська обл., м. Верхньодніпровськ	Нервової системи органів травлення; системи кровообігу
3.	ДП «Клінічний санаторій “Жовтень”» – ЗАТ лікувально- оздоровчих закладів профспілок України «Укрпрофоздоровниця»	03084, м. Київ, Голосіївський р-н, Конча-Заспа, Столичне шосе, 27 км	Терапія, кардіологія, неврологія, акушерство та гінекологія, гастроентерологія, ортопедія та травматологія, психотерапія, пульмонологія, ревматологія
4.	ДП «Клінічний санаторій “Карпати”» – ЗАТ лікувально- оздоровчих закладів профспілок України «Укрпрофоздоровниця»	89641, Закарпатська обл., Мукачівський р-н, с. Карпати, 1	Системи кровообігу, нервової системи, системи травлення, системи дихання, кістково-м’язової системи

№ з/п	Повна назва санаторно-курортного закладу	Адреса	Профілі лікування (відповідно до ліцензії медичної практики)
5.	ДП «Клінічний санаторій "Курорт Березівські мінеральні води"» ЗАТ лікувально-оздоровчих закладів профспілок України Укрпрофоздоровниця»	62363, Харківська обл., Дергачівський р-н, с. Березівське	Захворювання органів травлення, системи кровообігу, нервової, дихальної та кістково-м'язової систем ендокринологічні, гінекологічні та урологічні захворювання
6.	ДП «Південь-Курорт-Сервіс» на базі санаторію «Орізонт»	67780, Одеська область, м. Білгород-Дністровський, смт Сергіївка, вул. Гагаріна, 1-а	Кістково-м'язової системи, центральної та периферичної нервової системи, дихальної системи; гінекологічні, урологічні та захворювання системи травлення
7.	ДП «Санаторій "Збруч"» ЗАТ лікувально-оздоровчих закладів профспілок України «Укрпрофоздоровниця»	Хмельницька обл., Городоцький р-н., смт Сатанів, вул. Курортна, 17	Системи травлення
8.	ДП «Санаторій "Поляна"» ЗАТ лікувально-оздоровчих закладів профспілок України «Укрпрофоздоровниця»	89313, Закарпатська обл., Свалявський район, с. Поляна, вул. Духновича, 104	Ендокринної системи, цукрового діабету та органів травлення
9.	ДП «Санаторій "Україна"», ПАТ лікувально-оздоровчих закладів профспілок України «Укрпрофоздоровниця»	Київська обл. смт Ворзель, вул. Карла Лібкнехта, 26	Системи кровообігу, системи дихання, системи травлення
10.	ДП «Санаторно-курортний комплекс "Моршин курорт"», ЗАТ «Укрпрофоздоровниця»	82482, Львівська обл., м. Моршин, Паркова площа, 3	Органи травлення, ендокринної системи, нервової системи
11.	ДП Клінічний санаторій імені Пирогова ЗАТ лікувально-оздоровчих закладів профспілок України «Укрпрофоздоровниця»	65051, Одеська обл., м. Одеса, курорт «Куяльник»	Кістково-м'язової системи, нервової системи, системи дихання, сечостатевої системи, серцево-судинної системи

№ з/п	Повна назва санаторно-курортного закладу	Адреса	Профілі лікування (відповідно до ліцензії медичної практики)
12.	ДП санаторій «Джерельний»	82186, Львівська обл., Дрогобицький р-н, с. Модричі, вул. Модрицька, 1 а	Гастроентерологія, дитяча ендокринологія, дієтологія, ендокринологія, ендоскопія, кардіологія, клінічна біохімія, клінічна лабораторна діагностика, лікувальна фізікультура, неврологія, нефрологія, ортопедія і травматологія, педіатрія, психотерапія, айкапульмонологія, рефлексотерапія, стоматологія, терапія, ультразвукова діагностика, урологія, фізіотерапія, багатофункціональна діагностика, хірургія
13.	ЗАТ «Приазовкурорт» Філія – санаторій «Лазурний»; Філія – санаторій «Бердянськ» Філія – санаторій «Кирилівка»	71120, Запорізька обл., м. Бердянськ, вул. Котляревського/ Перлинка, 12/24	Кістково-м'язової системи, нервової системи, органів дихання, сечостатевої системи, системи кровообігу, урологічні захворювання, ендокринологічні захворювання
14.	КП «Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня» Кіровоградської обласної ради	Кіровоградська обл., м. Знам'янка, вул. Г. Сталінграда, 6	Захворювання опорно-рухового апарату, серцево-судинної та нервової систем, гінекологічні захворювання, захворювання шлунково-кишкового тракту, шкіри, ендокринної системи та захворювання викликаних порушеннями обміну речовин

№ з/п	Повна назва санаторно-курортного закладу	Адреса	Профілі лікування (відповідно до ліцензії медичної практики)
15.	Медичний центр «Нові Санжари» Національної Гвардії України	Полтавська обл., Новосанжарський р-н, смт Нові Санжари, пров. Радянський 44	Ендокринологія, ендоскопія, кардіологія, клінічна біохімія, клінічна лабораторна діагностика, лікувальна фізкультура, неврологія, нефрологія, ортопедія і травматологія, педіатрія, психотерапія, пульмонологія, рефлексотерапія, стоматологія, терапія, ультразвукова діагностика, урологія, фізіотерапія, багатofункціональна діагностика, хірургія
16.	Менський санаторій «Остреч»	Чернігівська обл., м. Мена, вул. Остреч	Захворювання нервової системи, системи травлення, системи дихання, органів зору
17.	ТОВ «Українська готельна група» (Трускавецькурорт)	Львівська обл., м. Трускавець, бульвар Ю. Дрогобича, 2	Органів травлення, сечостатевої системи, ендокринної системи, нервової системи, лікування кровообігу, кістково-м'язової системи, органів дихання
18.	ПАТ «Санаторно-готельний комплекс «Дніпро-Бескид»»	82200, Львівська обл., м. Трускавець, вул. Дрогобицька, 33	Гастроентерологія, ендокринологія, кардіологія, нервової системи, кістково-м'язової системи
19.	ДП «Клінічний санаторій «Авангард»» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця»	22800, Вінницька область Немирівський район, місто Немирів, вул. Шевченка, 16	Органів травлення, ендокринної системи, нервової системи, лікування кровообігу, кістково-м'язової системи, органів дихання
20.	ПБП «Парітет», санаторій «Чайка»	Херсонська обл., Скадовський район смт Лазурне, вул. Причальна, 5	Системи кровообігу, ендокринної системи (у т. ч. цукровий діабет), нервової системи, органів дихання

№ з/п	Повна назва санаторно-курортного закладу	Адреса	Профілі лікування (відповідно до ліцензії медичної практики)
21.	Підприємство «Стожари» громадської організації інвалідів «ВЕЛЕС»	82391, Львівська обл., м. Борислав, смт Східниця, вул. Зарічна, 9А	Гастроентерологія, урологія, неврологія, проктологія, ортопедія і травматологія
22.	ПП Загальнополітичне видання «Сільські вісті», газета захисту інтересів селян України Філія Санаторій «Смерічка»	82191, Львівська обл., Дрогобицький р-н, с. Опака, вул. Шевченка, 1-Б	Гастроентерологія, ендокринологія, терапія, урологія, стоматологія
23.	ПрАТ лікувально-оздоровчих закладів «Миргородкурорт»	37600, Полтавська обл., м. Миргород, вул. Гоголя, 112	Гастроентерологія, ендокринологія, кардіологія
24.	Санаторій «Нафтуся Прикарпаття»	82100, Львівська обл., Дрогобицький р-н, с. Модричі, вул. Курортна, 1	Урологія, неврологія, кардіологія, гастроентерологія, дієтологія, пульмонологія, ендокринологія, проктологія, ортопедія, травматологія
25.	Спеціалізований Одеський санаторій «Салют»	м. Одеса, вул. Піонерська, 28	Кістково-м'язової системи, захворювання периферичної нервової системи, органів дихання
26.	ТОВ «Санаторій "Борисфен"»	Миколаївська область, м. Очаків, вул. Будівельників, 7	Терапія, педіатрія, гінекологія, неврологія, дієтологія, ендокринологія, ендоскопія, кардіологія, пульмонологія, стоматологія, фізіотерапія, ортопедія, травматологія
27.	ТОВ «Золота Нива»	67780, Одеська обл., м. Білгород-Дністровський, смт Сергіївка, вул. Чорноморська, 16	Кістково-м'язової системи, нервової системи, органів дихання, сечостатевої системи

№ з/п	Повна назва санаторно-курортного закладу	Адреса	Профілі лікування (відповідно до ліцензії медичної практики)
28.	ТОВ «Санаторій “Курорт Орлівщина”»	51215, Дніпропетровська обл., Новомосковський р-н, с. Орлівщина, вул. Лісна, 32	Акушерство та гінекологія, гастроентерологія, дерматовенерологія, дієтологія, ендокринологія, ендоскопія, кардіологія, клінічна біохімія, неврологія, нефрологія, ортопедія та травматологія, психотерапія, пульмонологія, рефлексотерапія, стоматологія, терапія Нервової системи, системи кровообігу
29.	ТОВ «Санаторій “Арктика”»	71100, Запорізька область, м. Бердянськ, вул. Макарова, 20/2	
30.	ТОВ «Санаторій “Барвінок”, офтальмологічний санаторій»	47235, Тернопільська обл., Зборівський район, с. Мшанець, хутір Манюки, 2	Лікування органів зору, органів дихання, нервової системи та органів чуттів, кістково-м'язової системи
31.	ТОВ «Санаторій “Нива”»	71120, Запорізька обл., м. Бердянськ, вул. Котляревського, 23	Нефрологія
32.	ТОВ «Санаторій “Сонячний”»	51453, Дніпропетровська обл., Павлоградський р-н, вул. Лісова, 3	Кістково-м'язової системи, нервової системи
33.	ТОВ «Санаторій-профілакторій “Діброва”»	09111, Київська обл., м. Біла Церква, вул. Лісова, 2б	Кістково-м'язової системи, нервової системи, системи кровообігу
34.	ТОВ «Санаторій “Псьол”»	Полтавська обл., смт Велика Багачка, вул. Жертв Революції, буд. 76	Системи травлення, ендокринної системи, урологічні захворювання, органів дихання, кістково-м'язової системи

№ з/п	Повна назва санаторно-курортного закладу	Адреса	Профілі лікування (відповідно до ліцензії медичної практики)
35.	ТОВ санаторій «Київ пінос»	Україна, Львівська обл., с. Баня Лисовицька (м. Моршин)	Ендокринологія, ендоскопія, кардіологія, клінічна біохімія, клінічна лабораторна діагностика, лікувальна фізкультура, неврологія, нефрологія, ортопедія і травматологія, педіатрія, психотерапія, пульмонологія, рефлексотерапія, стоматологія, терапія, ультразвукова діагностика, урологія, фізіотерапія, багатофункціональна діагностика, хірургія
36.	ТОВ «Примор'я» санаторій ім. С. Лазо	67780, Одеська обл., м. Білгород-Дністровський, курорт Сергіївка, вул. Набережна, 3,	Багатопрофільний
37.	ДП «Лікувально-реабілітаційний центр для учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС ім. В. Т. Гуца»	08112, Київська обл., Києво-Святошинський р-н, с. Капітанівка, вул. Соборна, 4	Психотерапія, кардіологія, гастроентерологія, ортопедія
38.	Дочірнє підприємство «Клінічний санаторій "Роша"»	62417 Харківський р-н, вул. Санаторна, 46, сmt Пісочин,	Системи кровообігу, системи травлення
39.	Волинський обласний санаторій «Лісова пісня»	44009 Волинської обл., вул. Пісочна, 9 с. Гаївка Шацького р-ну	Системи кровообігу, нервової система кістково-м'язової системи, органів травлення ендокринної системи, органів дихання
40.	ДП «Санаторій "Шаян"»	90457 с. Шаян, Хустський район, Закарпатська область	Органи травлення ендокринна система
41.	ДП «Клінічний санаторій ім. Горького» ЗАТ «Укрпрофоздоровниця»	65038 Фонтанська дорога, 165, м. Одеса	Органів травлення, ендокринної системи, нервової системи, лікування кровообігу, кістково-м'язової системи, органів дихання

№ з/п	Повна назва санаторно-курортного закладу	Адреса	Профілі лікування (відповідно до ліцензії медичної практики)
42.	КП ЖОЛСІРЗ «Дениші» Житомирської обласної ради	12422 Житомирська обл., Житомирський р-н, вул. Набережна, 1, с. Дениші	Системи кровообігу, нервової системи кістково-м'язової системи, органів травлення ендокринної системи, органів дихання
43.	ДП Санаторій «Либідь»	82200 Львівська область, м. Трускавець, вул. Данилишиних, 50	Органів травлення, системи кровообігу
44.	ДП «Санаторій “Любінь Великий”» ЗАТ «Укрпрофоздоровниця»	81555, Львівська обл., Городоцький р-н смт Великий Любінь, вул. Львівська, 16	Системи травлення, ендокринної системи, урологічні захворювання, кістково-м'язової системи
45.	Приватне акціонерне товариство «Санаторій “Мошногір'я”»	19625, Черкаська область, Черкаський р-н., с. Будище, вул. Шевченка, 38	Системи кровообігу, нервової системи, кістково-м'язової системи, органів травлення ендокринної системи, органів дихання
46.	КП санаторій матері і дитини «Пролісок»	с. Грем'яче, Ківерційський р-н, Волинська обл., 45235	Системи травлення, ендокринної системи, системи кровообігу, кістково-м'язової системи, органів дихання
47.	ДП «Санаторій “Сонячне Закарпаття”»	89313 Закарпатська обл., Свалявський р-н., с. Поляна-1	Системи травлення, ендокринної системи
48.	ДП «Санаторно-курортний лікувальний центр “Шкло”»	81051 Львівська обл., смт Шкло, Яворівський р-н, вул. Курортна-1	Системи травлення, ендокринної системи, системи кровообігу, кістково-м'язової системи, органів дихання

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми лікарського рослинництва в Україні. URL : <http://www.propozitsiya.com>.
2. Апітерапія URL : <https://vue.gov.ua/Апітерапія>.
3. Апітерапія: Чи лікують бджолина отрута і сон на вуликах URL : <https://moz.gov.ua/article/health/apiterapija-chi-likujut-bdzholina-otruta-i-son-na-vulikah>
4. Байлик С. И. Гостиничное хозяйство : учебник [2-е изд., перераб и доп.]. Київ : Дакор, 2009. 368 с.
5. Ведмідь Н. І. Класифікація санаторно-курортних і оздоровчих підприємств. Культура народів Причорномор'я. 2012. № 238. С. 9–13.
6. Заваріка Г. М. Курортна справа: навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2015. 352 с.
7. Закон України «Про курорти» від 05 жовтня 2000 р. № 2026-III із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 19 січня 2006 року № 3370-IV.
8. Клиническая физиотерапия / под ред. проф. В. В. Оржешковского. Киев: Здоров'я, 2004. 448 с.
9. Ковальов В. М., Павлій О. І., Ісакова Т. І. Фармакогнозія з основами біохімії рослин. Харків, 2004. 704 с.
10. Лікарські рослини, їх поширення та застосування. URL : <http://www.likarski-travi.ks.ua>.
11. Медична і соціальна реабілітація: підруч. для студентів вищ. мед. навч. закл. / В. Б. Самойленко [та ін.]. 2-ге вид. переробл. і допов. Київ : Медицина, 2018. 464 с.
12. Мигалина Ю. Ю. Розвиток санаторно-курортної справи в Україні. URL : http://tourlib.net/statti_ukr/mygalyna2.htm,
13. Немедикаментозное лечение в клинике внутренних болезней / под ред. проф. Л. А. Серебриной, проф. Н. Н. Сердюка, М. Е. Михно. Киев : Здоров'я, 1995. 524 с.
14. Основні прийоми масажу: техніка виконання URL : <http://poradumo.pp.ua/krasa-i-zdorovya/14873-osnovn-priyomi-masazhu-tehnkavikonannyahtml>.
15. Показания и противопоказания для назначения массажа URL : <http://www.massage.ru/indications.htm>
16. Рутинський М. Й. Географія туризму України. Київ: ЦНЛ, 2004. 159 с.
17. Спортивна медицина і фізична реабілітація : навч. посіб. для студ. вищ. мед. закл. освіти IV рівня акредитації / В. А. Шаповалова, В. М. Коршак, В. М. Халтагарова та ін. Київ : Медицина, 2008. 248 с.

18. Степанов Е. Г. Основы курортологии: учеб. пособие. Х. : ХНАГХ, 2006. 326 с.
19. SPA-терапия в индустрии красоты. Методика процедур, эксплуатация оборудования, программы обучения SPA-менеджменту / Д. Креббин-Бейли, Д. Харкап, Д. Харрингтон; [пер. с англ. В. Е. Бельченко]. М. : РИПОЛ классик, 2008. 304 с.
20. Туристична курортологія / укл. І. Д. Бойко, Л. А. Савранчук. Чернівці: Рута, 2007. 116 с.
21. Фізіотерапія : навч. посіб. / Я.-Р.М. Федорів [та ін.]. Львів : Магнолія 2006, 2011. 542 с.
22. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.
23. Шарабчиев Ю. Т. СПА и велнес: что это такое? Международные обзоры: клиническая практика и здоровье, 2013. № 2 (2). С. 79–83.
24. <http://www.me.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України.
25. <http://www.nbuv.gov.ua/> – офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.
26. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державного комітету статистики України.
27. Jeremy McCarthy. Become a spa owner. – Washington, USA, FabJobInc. 2010.– 207 p.
28. MacCool S. F. Tourism, recreation and sustainability, linking culture and environment. Wallingford : CABI Int., 2001.
29. Rutynskyi M. Development of a Network of Resorts in the Ukrainian Part of the Carpathian Euroregion in 1995–2006 // Tourism in borderlands – multiaspect study of development / eds. K. Obodyski, J. Kosiewicz, W. J. Cynarski. Rzeszyw, 2007.
30. Smith M., Kelly C. Wellness Tourism, in Tourism Recreation Research. Greenwich, London, 2006. 298 p.
31. Smith M., Puczko L. Health and wellness tourism. Greenwich, London 2008. 185 p.

Для нотаток